

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Стаття присвячена проблемі інтеграційних підходів у підготовці майбутніх учителів, з'ясовано сутність інтеграції. У статті наголошено на необхідності впровадження інтеграційних підходів до навчання, на їх ролі у підготовці майбутніх педагогів образотворчого мистецтва до професійної діяльності.

Ключові слова: інтеграція, міжпредметна інтеграція, професійна підготовка, учителя образотворчого мистецтва.

Статья посвящена проблеме интеграционных подходов в подготовке будущих учителей, выяснена сущность интеграции. В статье подчеркивается необходимость внедрения интеграционных подходов к обучению, их роли в подготовке будущих педагогов изобразительного искусства к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: интеграция, межпредметная интеграция, профессиональная подготовка, учителя изобразительного искусства.

The article is devoted the problem of integration approaches in preparation of future teachers, essence of integration is found out. In the article the necessity of introduction of the integration going is underlined near teaching, their roles in preparation of future teachers of fine art to professional activity.

Keywords: integraciya, intersubject integration, professional preparation, teachers of fine art.

Постановка проблеми. У Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір наголошується на тому, що організація навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах має сприяти підвищенню якості педагогічної освіти, забезпеченню її мобільності, привабливості, конкурентоспроможності на ринку праці. У зв'язку з цим необхідне подальше вдосконалення організації навчального процесу у вищих навчальних закладах на засадах гуманності, особистісно-орієнтованої педагогіки, розвитку і саморозвитку студентів.

Аналіз актуальних досліджень. Процес професійної підготовки вчителя

образотворчого мистецтва є специфічною частиною професійного становлення майбутніх педагогів.

Значний внесок в обґрунтування теорії та практики вищого навчання зробили А. Алексюк, С. Архангельський, К. Астахова, Я. Болюбаш, В.Бондар, В. Вербицький, В. Галузинський, М. Гарунов, М. Євтух, Б. Коротяєв, О. Молчанюк, Л. Оршанський, С. Смирнов, Г. Шевченко та інші. Питанням мистецької освіти на засадах інтеграції значну увагу приділяли такі вчені як І. Козловська, Л. Кондрацька, Л. Масол, Н.Миропольська, Т. Рейзенкінд, М. Сова, Л. Тишевська, В. Шейко, Н. Шишляннікова та інші.

Мета статті полягає у з'ясуванні сутності інтеграційних підходів до професійної підготовки майбутніх педагогів на мистецьких факультетах ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Потяг до інтеграції навчального матеріалу є природною та провідною тенденцією всесвітнього і вітчизняного освітнього процесу.

Інтегроване навчання - система, за якою навчальна інформація засвоюється студентами за певними темами-комплексами. Програми, що були укладені на основі комплексів, застосовувалися ще наприкінці ХІХ та у ХХ ст. у багатьох школах Німеччини, Бельгії, Австрії та інших країн Західної Європи. Дослідженню інтегративних процесів в освіті присвячена діяльність спеціальних установ у багатьох країнах світу. Так, у США на основі цієї ідеї вчені прагнуть розробити педагогіку ХХІ століття (Каліфорнійський центр інтегральних досліджень, Асоціація інтегративних досліджень в Огайо та ін.); у Франції працюють лабораторії міждисциплінарної дидактики (Паризький Міжнародний Центр Трансдисциплінарних досліджень, університет Ліона); у Росії ці проблеми досліджуються при Інституті філософії РАН і Московському синергетичному форумі, в Інституті художньої освіти РАО працює лабораторія інтеграції мистецтв. Дослідниками й активними прибічниками інтегрованого (комплексного) навчання були А. Фер'єр (Швейцарія), Б. Шульц (Німеччина), О. Декролі

(Бельгія). В Україні організовано лабораторію інтеграції змісту шкільної освіти в Полтаві як підрозділ Академії педагогічних наук України та Центр з проблем інтеграції світоглядної освіти молоді у Луцьку.

Інтеграційні підходи до викладання дисциплін художньо-естетичного циклу, а саме таких дисциплін, як «Мистецтво» та «Художня культура», є галуззю системного аналізу закономірностей розвитку науки, мистецтва та їхнього культурологічного усвідомлення.

Задача факультетів мистецького спрямування - підготувати фахівця до впровадження інтегрованих курсів у загальноосвітніх навчальних закладах.

Можна відшукати багато паралелей і «точок перетину» між різними видами мистецтва та життєдіяльності людини. Важливо, щоб їх пошуки та використання стали співтворчістю вчителя й учнів, формували особистісно-індивідуальне ставлення до художньої діяльності, виховували розуміння багатогранності життя, полікультурності світового простору [4].

Поліхудожнє виховання у загальноосвітніх навчальних закладах може здійснюватися засобами окремих мистецьких предметів, які вивчаються лінійно (послідовно по класах) або паралельно. На відміну від монопредметного викладання мистецтва, інтегровані курси мають додаткові резерви для духовно-світоглядної й емоційно-естетичної наповненості завдяки інтегративним технологіям, які здатні кількісно збільшувати та якісно збагачувати діапазон порівнянь, аналогій, стимулювати виникнення явища синестезії, більш широких художньо-естетичних узагальнень.

У наш час створені нові програми з художньої культури, технологій поліхудожнього розвитку молоді, концепцій мистецької освіти на засадах інтеграції, що подаються у працях Л. Кондрацької, Л. Масол, Н. Миропольської, Т. Рейзенкінд, Л. Тишевської, В. Шейко, Н. Шишляннікової.

Художня культура завжди виступала як динамічна форма естетичного освоєння дійсності. Тому на особливу увагу заслуговує проблема формування у майбутнього педагога інтегративних художньо-культурологічних знань, які б дали змогу працювати у різних мистецько -

культурологічних і педагогічних системах, незалежно від ступеня традиційності чи інноваційності.

Розглядаючи сутність інтегративного підходу, погоджуємося з І.Козловською, що «встановлення зв'язків між знаннями повинно йти не від перебудови навчальних планів і програм, а шляхом дидактичного обґрунтування та перетворення реально існуючих зв'язків між поняттями, явищами, науками тощо» [1, 185].

Виходячи з того, що інтеграція - це спосіб отримання нових уявлень на межі традиційних предметних знань, вона виконує й інші ролі: об'єднує знання, що отримуються, в єдину систему, встановлює існуючі зв'язки між диференційованими знаннями, спонукає розвиток загальної ерудиції, оновлює існуючу вузьку спеціалізацію окремих предметів.

М. Сова довела, що інтеграційні процеси класифікуються за такими видами: зрощування об'єктів дослідження різних галузей знання, що мали чітко окреслені предмети вивчення; об'єднання декількох відносно самостійних питань в одну загальну комплексну проблему; застосування методу пізнання однієї галузі знання для вивчення предметів і об'єктів інших галузей; використання методів пізнання різних сфер для вивчення предмета або об'єкта однієї галузі; формування комплексного методу, що концентрує дані різних знань про один складний об'єкт [3, 12].

Розглянемо інтеграцію на предметах художньо-естетичного циклу. Інтегративна єдність світової художньої культури як навчального предмета здійснюється через чисельні взаємозв'язки, в яких простежується як якісна зміна процесу художнього пізнання людиною світу і самої себе (це здійснюється через трансформацію вічних тем, образів, сюжетів, які проходять через художню культуру), так і змінення художньої мови кожної історичної епохи.

Так, завдяки інтеграції знань у процесі навчання забезпечується «універсальність і унікальність, сталість і динамічність, інтегративність і варіативність дидактичних систем, створюється загальна картина

об'єктивного розвитку інтегративних процесів, встановлюється єдність загальної і спеціальної підготовки вчителя гуманітарних дисциплін» [3, 18].

Багато елементів художньої мови образотворчого мистецтва властиві іншим видам художньої діяльності: музиці, хореографії, театру, кінематографу. Це композиція, пластика, ритм, зображальність, співвідношення частин та цілого, контрастність, гармонійність чи дисонанс тощо. Така взаємна спорідненість мистецтв забезпечує можливість здійснення інтегрованого підходу до підготовки вчителів, які у майбутньому будуть викладати мистецькі дисципліни у школі, зокрема образотворче мистецтво.

Із метою формування творчої особистості студента в навчальному процесі сучасна дидактика рекомендує збагачувати традиційні форми і методи навчання такими, які б сприяли розвитку самостійності, високого рівня активності, емоційності та творчості. Це є основою для активного набуття студентами загальнонаукових і професійних знань, навичок і вмінь.

Ми погоджуємось з В. Рагозіною, що інтеграція мистецтв у навчально-виховному процесі покликана: висвітлити багатогранність світу, різні аспекти якого не можуть бути вичерпно розкриті засобами якогось одного виду мистецтва; посилити естетичний вплив художніх образів на особистість, тому що жоден окремо взятий вид мистецтва не може вирішити всю повноту завдань естетичного виховання дітей. Лише сукупність мистецтв може розвинути творчий потенціал, зробити особистість духовно збагаченою і зрілою; розширити межі художньо- образних уявлень, оскільки об'єднаний мистецький вплив поглиблює розуміння й переживання творів мистецтва; розвинути творчі здібності учнів: уяву, фантазію, образне мислення, оскільки їх формування відбувається у взаємодії вже засвоєних знань і нових вражень, відомостей із різних галузей, їх взаємодоповнення, взаємопоєднання і збагачення. Комплексне пізнання мистецтв сприяє найповнішому виявленню творчих сил людини, емоцій, інтелекту, тобто універсальних людських якостей, важливих для будь-яких галузей діяльності

[2, 2].

«Шкільний курс образотворчого мистецтва та методика його викладання», який має професійне спрямування, вже є інтегрованим (внутрішньопредметна інтеграція), бо поєднує в собі знання різних предметів: композиції, малюнку, живопису, історії мистецтв, різних видів декоративного мистецтва, дизайну, педагогіки і психології тощо. Теоретичним підґрунтям його є наука про теорію та практику навчання образотворчого мистецтва. У дисципліні «Шкільний курс образотворчого мистецтва та методика його викладання» висвітлюються загальні питання історії розвитку світової та вітчизняної методики викладання образотворчого мистецтва, теорія та методика викладання образотворчого мистецтва в загальноосвітніх навчальних закладах, проблеми навчання образотворчого мистецтва дітей молодшого й середнього шкільного віку.

Вивчення такої дисципліни покликане не тільки підготувати фахівця в галузі образотворчого мистецтва та методики його викладання, а й сприяє формуванню пізнавального інтересу, цілісній науковій картини світу й розгляданню явищ з кількох боків; розвитку мовлення, формуванню вміння порівнювати, узагальнювати, робити висновки, не тільки поглиблює уявлення про предмет, розширює кругозір, але й сприяє формуванню різнобічно розвинутої, гармонійно й інтелектуально розвинутої особистості; інтеграція є джерелом знаходження нових зв'язків між фактами, які підтверджують або поглиблюють певні висновки.

Забезпеченню міжпредметної інтеграції також сприяє впровадження у навчальний процес інноваційних методів (методи створення сприятливої атмосфери, організації мислєдїяльності та рефлексивної діяльності, обміну діяльністю, організації комунікації) та прийомів («Мізкова атака», метод кейсів, метод «Прес» тощо) навчання, що створюють сприятливу атмосферу, допомагають мобілізації творчих потенцій студентів, їхньої позитивної мотивації до навчання, розвитку творчості, стимулюють активну розумову діяльність, виконання студентами будь-яких розумових операцій;

спрямовують майбутніх учителів до самоаналізу і самооцінки учасників педагогічної діяльності та її результатів; сприяють самоактуалізації студентів, їхній адаптації до педагогічної ситуації, що складається; передбачають поєднання індивідуальної та групової спільної роботи учасників педагогічної взаємодії (об'єднання студентів у творчі групи), спільну активність як викладача, так і студентів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Міжпредметна інтеграція передбачає реалізацію міжпредметних зв'язків, які необхідні для формування у студентів загальних синтетичних знань і понять у процесі організації та проведення занять. Вона сприяє підвищенню мотивації навчання, формуванню пізнавального інтересу, цілісної наукової картини світу й розгляду явищ з різних боків; розвитку творчого мислення, формуванню творчих умінь, інтенсифікації навчального процесу, знімає перенавантаження; вона не тільки поглиблює уявлення про предмет, розширює кругозір, але й сприяє формуванню різнобічно розвинутої й інтелектуальної особистості.

Інтегровані заняття дають студентові достатньо широке й цілісне уявлення про світ, у якому він живе, про взаємозв'язок явищ і предметів, про взаємодопомогу, про існування великого світу матеріальної та духовної культури.

Але поряд з цим, в педагогічній науці не достатньо розроблено проблему інтегрованих навчальних предметів у вищих навчальних закладах. Ця проблема і досі залишається відкритою.

Література

1. Козловська І.М. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи: дидактичні основи: Моногр. /І.М. Козловська. - Львів: Світ, 1990. - 302 с.
2. Рагозіна В. Цей багатогранний світ //Шкільний світ - 2005. - №13 (285). - С.2 -3.

3. Сова М. О. Інтеграція художньо-культурологічних знань у системі профільної підготовки вчителя гуманітарних дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» /М. О. Сова- Київ, 2005 - 38 с.
4. Про затвердження Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексної програми художньо- естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах [Електронний ресурс]: електронне видання - Режим доступу: <http://www.lawua.info/bdata2/ukr2571/pg-2.htm>